

БОГАДЬОРОВА Л.М.

ПРОСТОРОВІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСОБИСТИХ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ

В умовах спаду сільськогосподарського виробництва у суспільному секторі, особисті господарства населення зберегли свої обсяги виробництва, а з деяких видів сільськогосподарської продукції забезпечили економічне зростання. Виявити свої можливості та зайняти одне з провідних місць у виробництві сільськогосподарської продукції стало можливим для особистих господарств населення тільки після передачі їм у користування значних площ сільськогосподарських угідь. Так, у структурі земельного фонду Херсонської області четверта частина (23,6 %) належить особистим господарствам населення (табл. 1).

Завдяки збільшенню в ОГН Херсонської області площ землекористування, значно розширилися посівні площі під найважливішими сільськогосподарськими культурами, а саме розширилися площі під зерновими культурами майже у 10 разів, під овочевими та баштанними культурами - в 1,6 рази, під картоплею - в 1,1 рази. Разом з тим зауважимо, що у вирощуванні зернових культур провідне місце все ж таки належить сільськогосподарським підприємствам.

Таблиця 1

Динаміка площ сільськогосподарських угідь по Херсонській області

Рік	Господарства різних форм власності		Особисті господарства населення	
	тис. га	частка у % до загально-обласної площі	тис. га	частка у % до загально-обласної площі
1991	1718,9	87,0	257,1	13,0
1997	1700,3	85,6	267,7	13,5
2001	1545,2	78,5	423,2	21,5
2003	1503,9	76,4	464,5	23,6

* Розраховано автором за даними Херсонського обласного управління статистики

Це зумовлено перш за все специфікою виробництва цієї продукції, зокрема, необхідністю обробки великих площ землі та потребою у спеціалізованій техніці. Натомість, провідне місце у вирощуванні картоплі та овочів належить особистим господарствам, що зумовлено в першу чергу високим рівнем застосування ручної праці та тим фактом, що ці культури одночасно є основними продуктами харчування як для міського населення, так і сільських жителів з низьким рівнем доходів.

Аналіз наявних статистичних даних щодо площ, зайнятих під основні товарні культури ОГН, дозволив встановити коефіцієнти територіальної локалізації цих культур. Вважаємо за доцільне трансформувати цю інформацію в таблицю якісних характеристик спеціалізації рослинництва ОГН (табл. 2), що, на нашу думку, дозволяє спростити аналіз.

Аналізуючи отримані матеріали можна відзначити такі положення:

1) Основними товарними культурами ОГН на сучасному етапі їх

розвитку є зернові, картопля, овочеві та баштанні культури.

2) Районами зернової спеціалізації є, як правило, райони з низькою густиною сільського населення, незначною часткою зрошуваних земель. До них відносяться Бериславський, Великолепетиський, Верхньорогачицький, Великоолександрівський, Горностаївський, Іванівський, Каланчацький, Каховський, Нижньосірогозький та Чаплинський райони. Зауважимо, що більшість цих адміністративно-територіальних одиниць має периферійне положення відносно міст як головних центрів споживання.

Таблиця 2

Спеціалізація рослинництва ОГН Херсонської області*

Адміністративно-територіальні одиниці	Спеціалізація:			
	Зернові культури	Картопля	Овочеві культури	Баштанні культури
Бериславський район	+	+	-	-
Білозерський район	-	+	+	-
Великолепетиський район	+	-	-	-
Великоолександрівський район	+	-	-	-
Верхньорогачицький район	+	-	-	-
Високопільський район	+	-	-	-
Генічеський район	-	++	+	-
Голопристанський район	-	+	+	+
Горностаївський район	+	+	-	-
Іванівський район	+	-	-	-
Каланчацький район	+	+	+	-
Каховський район	+	-	-	-
Нижньосірогозький район	+	-	-	-
Нововоронцовський район	-	+	+	+
Новотроїцький район	-	-	+	+
Скадовський район	-	+	+	++
Цюрупинський район	-	+	++	++
Чаплинський район	+	-	-	-
Дніпровський район м. Херсона	-	-	++	-
Комсомольський район м. Херсона	-	-	++	-
Суворовський район м. Херсона	-	+	++	+
м. Нова Каховка	-	++	++	-

* Складено автором за даними Херсонського обласного управління сільського господарства

Примітки:

1) “++” – локалізація сільськогосподарських культур значно перевищує середньообласні показники, їх вирощування є провідною галуззю спеціалізації рослинництва ОГН району.

2) “+” – локалізація сільськогосподарських культур перевищує середньообласні показники, їх вирощування є галуззю спеціалізації рослинництва ОГН району.

3) “-” – локалізація сільськогосподарських культур нижча за середньообласні показники, їх вирощування не є галуззю спеціалізації рослинництва ОГН району.

1) Картоплярство є галуззю спеціалізації в межах Бериславського, Білозерського, Генічеського, Голопристанського, Каланчацького,

Нововоронцовського, Скадовського, Цюрупинського районів, а також м. Нової Каховки та Суворовського району м. Херсона. Аналіз комплексу агрокліматичних умов та суспільно-географічних чинників розвитку цих адміністративно-територіальних одиниць дозволяє зробити висновок про домінування соціально-економічних передумов формування такої спеціалізації. Зокрема, визначними чинниками стала наявність відносно високої чисельності міського населення і зручність географічного положення відносно ринків збуту продукції.

2) Овочеві культури стали “товарною ознакою” сільськогосподарських товаровиробників регіону, в тому числі і особистих господарств. Ці культури є товарними для ОГН 12 адміністративно-територіальних одиниць, а саме, для Білозерського, Генічеського, Голопристанського, Каланчацького, Нововоронцовського, Новотроїцького, Скадовського, Цюрупинського районів, а також для м. Нова Каховка та м. Херсона. Зауважимо, що для останніх трьох одиниць притаманна надзвичайно висока концентрація площ, зайнятих під цими культурами – коефіцієнти територіальної локалізації в їх межах складають від 2,79 до 8,36. Наголосимо, що визначена нами закономірність змін спеціалізації ОГН на овочевих культурах відповідно до змін густоти населення пояснюється наявністю споживачів та робочої сили. Крім того, важливим чинником, що лімітує розвиток овочівництва у степовій зоні є недостатня кількість опадів, тому в цілому вирощування овочевих культур тяжіє до масивів зрошування.

3) Товарне виробництво багтанних культур зосереджено у Голопристанському, Нововоронцовському, Новотроїцькому, Скадовському, Цюрупинському районах та Суворовському районі м. Херсона. Така локалізація зумовлена сприятливими агрокліматичними умовами, вигідним географічним положенням (Нововоронцовський район) споживчим фактором.

Створена нами на основі проаналізованих матеріалів щодо спеціалізації рослинництва ОГН картосхема (рис. 1) дозволила виявити певні просторові закономірності змін спеціалізації особистих господарств, а саме:

- зернова спеціалізація у ОГН посилюється в напрямку “центр - периферія”, або – “міські регіони – сільська місцевість”;
- вирощування картоплі тяжіє до приміської зони;
- вирощування овочевих культур зосереджене в приміській зоні та в цілому тяжіє до масивів зрошуваних земель;
- багтанництво зорієнтоване на наявність споживача та сприятливі агрокліматичні умови.

Акцентуємо, що в цілому просторові зміни спеціалізації рослинництва ОГН Херсонської області знаходяться в межах трендової вісі “північний схід – південний захід”. Регіони півночі та північного сходу області мають, як правило, монокультурну зернову спеціалізацію, а у напрямку півдня і південного заходу відбувається диверсифікація виробництва рослинницької продукції в ОГН, а отже збільшення кількості галузей спеціалізації та їх якісні зміни (посилення спеціалізації на овочевих, багтанних культурах тощо).

Результати господарської діяльності у тваринництві за останні роки дають надію на успішне відродження цієї надзвичайно важливої галузі сільськогосподарського виробництва, адже що стосується тваринництва, то

проблема виробництва продукції цієї галузі сільського господарства завжди була однією з першочергових у численних постановах, директивах, «продовольчих програмах» України. Розведення високопродуктивних порід худоби та птиці, виробництво найрізноманітніших м'ясних і молочних продуктів ще і досі не стало престижним заняттям сільських жителів, предметом гордості господарів, об'єктом справжнього піклування держави, як у високорозвинених країнах світу.

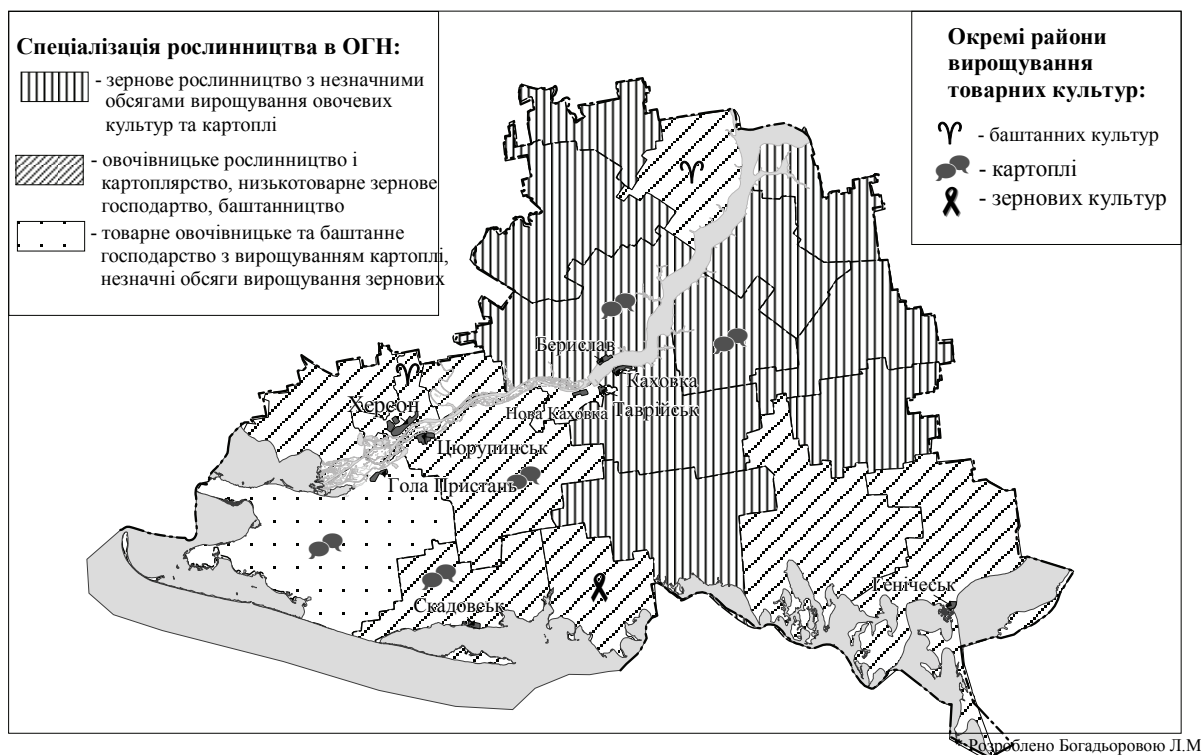

Рис. 1 Спеціалізація рослинництва особистих господарств населення Херсонської області

*Бойко В. М.
Маріна Т. А.*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У КУРСІ ГЕОГРАФІ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ

Проблема розвитку мислення у процесі навчання завжди цікавила як вчителів. На основі їх досліджень педагогів були зроблені висновки про взаємозв'язок процесів навчання та розвитку мислення. Було показано, що розвиток творчого мислення можливий лише за умови застосування інноваційних технологій навчання, таких як, інтерактивні технології, технологія розвитку критичного мислення, проблемне навчання, застосування персонального комп'ютера у процесі навчання географії [5].

Аналізуючи літературні джерела присвячені цьому питанню, можна сказати, що загалом ця тема широко представлена у педагогічній літературі, проте авторами майже не наводиться прикладів застосування